

Cümə axşamı, 3 oktyabr 1918-ci il, nömrə 5

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

Birinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 26 zilhiccə 1336. 3 təşrin-i-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

Siyasi, ictimai, ədəbi və iqtisadi gündəlik «AZƏRBAYCAN» qəzetəsinə abunə dəftəri açıqdır.

Qəzetəmizdə iştirak etmək üçün müqəddir qələm sahiblərindən lazımı əşxas[ı] idarəmiz dəvət etmişdir.

Böyük şəhərlər və əhəmiyyətli mövqelərdə müxbirlərimiz mövcuddur.

Tiflis ilə xüsusi telefon müxabərəmiz [xəbərləşməmiz] olmaqla bərabər, teleqraf acentəliyimiz hər bir mühüm xəbərləri intişara [yaymağa] çalışacaqdır. Kağız bahası [qiyməti] və başqa məvadd [maddələr] sabit olmamağı münasibəti ilə, şimdilik abunə bahası yanvar ayının birinədək qəbul edilir.

Bakıda:

3 aylığı 35 rublə;

1 aylığı 12 rublə.

Başqa şəhərlərdə:

3 aylığı 42 rublə;

1 aylığı 19 rublə.

Müraciət üçün adres:

Bakı, Kolyubakinskaya küçədə (Parapet) “Azərbaycan” qəzetəsi idarəsi.

Баку, Коллюбакинская, контора газеты “Азербайджань”.

ELAN

Azərbaycan Cümhuriyyətinin Maliyyə Vəzarəti [Nazirliyi] sabiq Dövlət Təsərrüf Kassasında (Gosudarstvenni Sbereqatelni Kassa) əmanət, hesabati-cariyyə (tekuşçi sçot) və mühafizəyə verilmiş əşya sahiblərinə və ümumən müştərilərə elan edir ki, Azərbaycan Hökuməti tərəfindən, Bakıdan aparılmış hesabati-cariyyə əmanət və ehtiyat sərmayələrinin (depozit) yenə Bakıya qaytarılması üçün ciddi tədbirlər ittixaz ediləcəkdir [görüləcəkdir].

Binaileyh Azərbaycan Hökuməti sabiq Dövlət Bankası xəzinə və təsərrüf kassaları müştərilərindən öz pullarını geri alanadək asudə gözləmələrini xahiş edir.

Bundan əlavə, Maliyyə Vəzarəti hamı hökumət müəssisələrinin fəaliyyətinə başladıklarını elan edib, camaatı yenidən öz qənaət və azad məbləğlərini banka və kassalara verməyə dəvət edir. Bu əmanətlərin gələcəkdə məhfuz olması [qorunması] məsuliyyəti Azərbaycan Hökumətinin öhdəsində olacaqdır.

Maliyyə vəziri [naziri] Ə. Əmircanov

AZƏRBAYCAN CÜMHURİYYƏTİNDƏN ƏHALİNİN NƏZƏR-DİQQƏTİNƏ

Azərbaycan Cümhuriyyəti dövləti ilk iqdamında [ilk addımında, ilk təşəbbüsündə] Azərbaycan Hökumətinin birinci və ümdə sərmayəsi hesabında ədd edilən Bakıdakı ümum neft mədənlərinin və sair fabrikalardan kamali-müvəffəqiyyətlə işə düşmələri üçün çalışmaqdadır.

Məmləkətimizdə sənayenin və ticarətin doğru yola vəz olması [qoyulması] üçün ümum əhalinin və zəhmətkeşlərin fəvqəladə bir surətdə bu yolda çalışmaları mütəmənnadır [arzu ediləndir].

Azərbaycan Cümhuriyyəti ümum Bakıdakı mədənlərdə və fabrikalarda işləyən fəhlələri bu gündən işlərinə şüru etməyə [başlamağa] dəvət edir. Əks surətdə dəvət edildiyi gündən beş günə qədər işlərinə bir əfvə layiq üzrsüz şüru etməyib boyun qaçıranlar isə vəzifələrindən məzəl [azad edilmiş] hesab olunacaqlar.

*Heyəti-Vükala rəisi: F. x. Xoyski.
Ticarət və Sənaye naziri: A. Aşurov.
1 oktyabr 1918.*

HÖKUMƏT QƏRARDADLARI

77 – Bu vaxta qədər davam edən Posta və Teleqraf Qanunu[na] 25 iyuldan 1918 tarixdən təkmiil [əlavə] olaraq, Azərbaycan daxilində posta və teleqraf müxabərat və şeylərin yetişdirməsi üçün atidəki [aşağıdakı] nırx (taksə) müqərrər [müəyyən] edilir:

1) Banderollu şeylərin göndərib yetişdirməsi:

A – Təb [çap] edilmiş şeylər
a) Yerli üçün bir lota ağırlığına qədər – 10 qəpik. Bir lotadan ağır olarsa hər 4 lotaya 10 qəpikdir.

b) Qeyri şəhərlər üçün hər 2 lota ağırlığında – 10 qəpikdir.

B – İş məktubları

a) Yerli üçün hər 2 lotaya – 10 qəpikdir. Lakin hər dəfə göndərməsi üçün müqərrər edilmiş tərəzi vergisindən az olmaq şərtilə – 40 qəpikdir.

b) Sair şəhərlər üçün hər bir lotası – 10 qəpikdir. Lakin hər dəfə göndərməsinə müqərrər edilmiş vəzndən az olmaq şərtilə – 60 qəpikdir.

C – Malların nümunəsi

Yerli və qeyri şəhərlər üçün hər bir lotası – 5 qəpikdir. Lakin hər dəfə göndərməsi üçün müqərrər edilmiş tərəzi vəzndən az olmaq şərtilə – 40 qəpikdir.

2) Açıq müxabərə [xəbərleşmə] posta kartoçkasının posta ilə göndərib yetişdirməyi yerli və sair şəhərlər üçün – 25 qəpikdir. Kartoçka ilə cavab almaq üçün bu baş o baş üçün – 40 qəpikdir.

3) Adi örtülü məktubları göndərib yetişdirməyi:

a) Yerli üçün hər otuz qram ağırlığına – 50 qəpikdir.

b) Sair şəhərlər üçün hər 15 qram ağırlığına – 60 qəpikdir.

4) Təbriknamə və kartoçkaların göndərib yetişdirməyi adi örtülü məktublara müqərrər edilmiş taksadır.

5) Örtülü təəhhüdlü (zakaznoy) məktubların göndərib yetişdirməyinə:

a) Vəzn və tərəzi vergisi 3-cü mad-

dədə “a” və “b” nöqtələrinə görə və:

b) Təəhhüd hər dəfə göndərməyə – 1 manatdır.

6) Açıq posta kartočkaya, banderollu vərəqələrə və pasilkalar üçün hər dəfə göndərmələrinə bir manat təəhhüd (zakaz) qət edilir.

7) Qiymətli məktubların göndərilib yetişdirməyi:

A – Yerlilər üçün:

a) Vəzn vergisi hər 30 qran – 50 qəpikdir və:

b) Sığorta vergisi sair şəhərlər üçün qərara alınmış qayda üzrədir (atidəki “b” qərardadı).

B – Sair şəhərlər üçün:

a) Vəzn və tərəzi vergisi hər 15 qran – 50 qəpikdir.

b) Sığorta vergisi on manat qiymətində olan məktub üçün – 50 qəpikdir. Yüz manatadək bir manat və yüzdən artıq olar isə hər yüzə bir manat sığorta vergisi alınır.

8) Posta ilə pul göndərmək 25 manatadək göndərilən məbləğ üçün – 50 qəpikdir. Yüz manatadək – 2 manatdır və yüz manatdan artıq olar isə hər yüzə yaxın hissəsinə – 2 manatdır.

9) Posta ilə göndərilmiş şeyin məlumunu üçün məxsusi vergi sair şəhərlərə – 1 manatdır və yerli üçün – 50 qəpikdir.

11) Posta ilə göndərilən şeylərin qaytarılması üçün yaxud adres dəyişdirməyinə yaxud qaytarılıb göndərməmək üçün verilən məlumatnaməyə hər dəfə göndərməsi – 1 manat 50 qəpikdir.

12) Qiymətli məktubların və beş yüz manatadək olan posta perevodların evə gətirib verməsinə hər dəfə üçün – 1 manatdır.

13) Posta abonent cə'bələrindən [qutularından] istifadə etmək paytaxtda – 40 manatdır, sair şəhərlərdə – 25 manatdır.

14) Qiymətsiz pasilkaların (mürasilə) göndərilməyi:

A – Birinci xətdə (poyasda) 12 girvənkə ağırlığında olarsa – 10 manatdır; ikinci xətdə – 15 manatdır; üçüncü xətdə – 25 manatdır və xətlər arasında 30 manatdır.

B – 12 girvənkədən vəznləri ağır olarsa:

a) Əvvəlcə 12 girvənkə üçün “a” nöqtəsində qət edilmiş qərardan və:

b) 12 girvənkədən artıq olarsa, hər girvənkəsində məsafəyə görə atidəki vergi alınır:

40 qəpik - 1000 verstədek məsafə üçün;

80 qəpik - 2000 verst məsafəyədek;

1 manat - 3000 " " " ;

1 manat 20 qəpik - 4000 " " " ;

1 manat 40 qəpik - dörd mindən artıq məsafə üçün.

15) Qiymətli pasilkaların göndərilməsi:

a) Vəzn vergisi 14-cü maddədə göstərilən qərardan;

b) Sığorta vergisi 7-ci maddədə vəz olunan qərardan alınır.

16) Evdə pasilkaların gətirib yetişdiyinə paytaxtda – 4 manatdır, sair

yerlərdə – 2 manatdır hər dəfədə.

17) Teleqramma göndərməyə atıdәki qərardad vəz olunur:

a) Yerli teleqrammalar (şəhərin hüdudu içərisində göndərilən) hər kəlməsi 20 qəpikdir (lakin şəhərin ətrafında vəqə məhəllələr üçün ki, şəhərin 50 verstliyindədirlər, yerli tarif hər kəlməsi 40 qəpikdir).

b) Sair şəhərlər üçün adi teleqramma tarifi hər kəlməyə – 50 qəpikdir.

c) Vədəli (sroçnu) teleqrammanın kəlməsi – 1 manat 50 qəpikdir.

ç) Təbrik teleqrammalarının kəlməsi – 3 manatdır.

Qeyd: Hər növ teleqrammaya vədəlidən savayı teleqram kağızı 1 manat 50 qəpikdir. Lakin vədəli teleqramma kağızı üçün üç bərabəridir.

18) Təhqiqat teleqrammaya iki dəfəlik xərc almaq müqərrər edilir.

19) Təhqiqat təəhhüdü teleqrammalara dörd bərabəri xərc alınır.

20) Teleqraf vasitəsilə pul göndərmək:

a) Posta vergisi 8-ci maddədə posta ilə göndərilən pul qərarıyladır.

b) 500 manatadək teleqraf ilə göndərilən məbləğ üçün teleqraf vergisi – 15 manatdır. Beş yüz manatdan artıq olarsa, göndərməyi 20 manatdır.

21) Xüsusi bankların və kredit müəssisələrin[in] ki, üçüncü bir şəxsə yetişəcək məbləğ üçün verəcək teleqraflar üçün üç bərabər vergi alınır vədəli teleqraflar kimi.

22) Teleqrafxanadan pulu almaq üçün məlum etmək, on kəlməli tele-

qrammanın xərci alınır (beş manat 20 qəpik).

23) Teleqrammalardan bir çox adreslərin kopyası vermək – 2 manatdır. Hər yüz kəlməyə havi [kəlmədən ibarət] kopyadan.

24) Teleqrammaların postadan bir verst uzaqlıqda olan mövqelərə aparıb yetişdirməyi – 1 manatdır. Artıq olarsa ən azı – 4 manatdır.

78 – Hökuməti xəzinəxanada Osmanlı lirəsini Qafqaz puluna xırdalamağı təhdidə alırıq [məhdudiyyət qoyuruq]. Ancaq hər bir nəfərə məzkur xəzinəxanada beş lirə əvəz və xırdalamaq ixtiyarı verilir. Bu şərtlə ki, gündəlik pul xırdalamaq xəzinəxanada min manatdan artıq olmasın gərək.

80 – Bolşevik müharibəsində öldürülmüş polkovnik İqnateviçin anası Nadejda İqnateviçe bir vaxtda 3000 (üç min) manat ianə verilsin.

22 iyul 1918

87 – Xarici pasportların verilməsi ixtiyarı valilərə verilir və bu vaxtadək davam edən qanun üzrə həmin pasportlar verilir. Xarici pasportlar verilməz o şəxslərə ki: əsgərliyə dəvət olunur, məhkəmə işlərə məhkumdur yaxud təhqiq edilir, dövləti vergilər onun üzərində baqi qalır.

88 – Maarif nazirinin binagüzarlığına [sərəncamına] dəftərxanası xərcləri üçün iki min manat kredit açılır.

89 – Azərbaycan məmləkətində məktəblərin milliləşdirməyi üçün lazımı dərs kitabların və müəllimlərin Tür-

kiyədən gətirib hazır etməsinə İstanbul bu xüsusda mahir şəxslər göndərilir.

24 iyul 1918

90 – a) Maliyyə nazirinə müsaidə edilmişdir ki, korpus məmurları tərəfindən təqdim edilmiş zabitan və qeyri xidmətçilərin maaşı verməkdən ötrü təxsis edilmiş məbləğin verməsi üçün binagüzarlıqda olsun və qeyri təxsis edilmiş məbləğlərin verilməsini yeni binagüzaqlara qədər təxirə salsın.

91 – Maarif nazirinin binagüzarlığına Şamaxı rüşdi məktəbin mövcud müəllimlərinə ki, bu müəllimlər hazırda nə hökuməti idarələrdə, nə də mülki və qeyri idarələrdə məvacib ilə xidmət etməyirlər, iyun, iyul və avqust ayların 1918 ilin maaşı verilmək üçün dörd min iki yüz əlli altı manatlıq etibar [kredit] açılsın.

92 – Gəncə zükur [oğlanlar] gimnaziyasının müdiri Boqolyubovun və zövcəsinin itlaf etməklərindən [tələf olmalarından] dolayı qalmış xırda yetimlərinin vətənlərinə yollanmaq üçün Maarif vəzirinin göstərdiyi mötəbər bir şəxsə məzkur [adı çəkilən] yetimlərin üçün iki min manat ianə verilsin.

93 – Hadrut kənd məktəbinin heyəti-məxsusəsinin [məxsusi heyətinin] iyun və iyul və avqust aylarda 1918 ilin maaş tələbnamələri vüsul olduğu [gəlib çatdığı] zaman maaşları verilsin.

94 – Aksiz vergisi xüsusunda 27 iyun 1918 Hökumət tərəfindən müqərrər edilən içki vergisinin 2-ci və 3-

cü nöqtə maddələri həmçinin spirt və spirtli içkilərə həm də qeyri məşrubata [içkilərə] icra ediləcəkdir.

95 – Göyçay, Qalaqayın və Salyan xəzinələrini təzədən işə salıb hər birinə yenidən 75 manat pul buraxılsın.

96 – Daxiliyyə nazirinin binagüzarlığına [sərəncamına] beş min manat etibar açılır ki, orduya dəvət ediləcəklərin təhriat [sənədləşdirmə] və kontrol işlərini təşkil və tənzim etsinlər.

AZƏRBAYCAN GƏNCLƏRİNƏ

Rus dövləti-şəkiməsinin [müqaviməti güclü olan Rus dövlətinin] devrilib də süni hüdudundan təbii hüdudu dairəsinə sıxışdığı əsnada həyatı-milliyəmizə qəsd etmiş olan Romanov sülaləsinin qurduğu duzaqlar [tələlər] və əsrlərdən bəri gördüyü tədbirlər və yürütdüyü siyasət nəticəsi olaraq, bu kimi təhlükəli dəqiqələrdə kəndi həyat və namusunu təmin və mühafizəyə yeganə mədar [vasitə] olacaq hər dürlü vəsait və alati-hərbiyyədən Rusiyada yaşayan otuz milyona baliğ [çatan] türklərdən ziyadə məhrum heç bir millət yox idi. Və bu otuz milyon arasında ən fəna halda bulunanlardan biri də heç şübhə yoxdur ki, biz Azərbaycan türkləri idik. Bununla bərabər, bu gün Rusiyada sakin türk və islamların ən məsudu və ən kamranı [xoşbəxti] yenə biz azəri türkləriyiz. Səbəbi meydan-

da: son sistem silahlarla müsəlləh düşmənlə hər tərəfdən əhatə olunduğumuz əsnada türk dünyasının yeganə hamisi və türk-islam birliyinin ən böyük nigəhbani [keşikçisi] olub da öz qardaşlarının xilas uğrunda ən bərgüzidə [seçilmiş] övladını fədaya amadə [hazır] olduğunu bilfeil [əməli surətdə] isbat edən dünyanın ən cəsur əsgəri, Fatehlərin, Yavuzların əhfadı [nəvələri] olan türk qəhrəmanları, türk əsgəri sərdarlığına bəhəqqən [doğrudan da] layiq nəcib Nuri paşa və müavinləri başda olaraq, qardaşlıq əllərini bizə uzatdılar və sevgili vətənimizi xain və zalım düşmənlərdən xilas ilə bizi bugünkü şanlı günləri görməyə müvəffəq eylədilər.

Ey cəsur Türk qəhrəmanları! Sizə layiq bir söz vardır ki, onu da Bakının alınması münasibətilə Nuri paşa həzrətlərinə Baş Vəkilimiz yazmışdır. Ondən daha münasib bir təbir bulamaddığımızdan, onu mən də təkrar edirəm. Və zənn edirəm ki, üç kəlmədən ibarət olan bu cümləni, Azərbaycan durduqca hər bir Azərbaycanlı türk qəlbində yaşadacaq və dilində təkrar edəcəkdir:

“Millət sizə minnətdardır.”

Şimdi sizə, ey Azərbaycan dəliqanlıları, sizə müraciət edirəm. Üzərinizdə nə qədər böyük və ağır vəzifə olduğunu bilirmisiniz? Artıq meydanda heç bir bəhanə qalmadı. Vətəniniz düşməndən xilas oldu və olur. Silah istəyirsiniz, qardaşlarınız sizin üçün təda-

rük edir. Top istəyirsiniz, hazır. Digər ləvazimat istəyirsiniz, hazır. Hərbi məktəb istəyirsiniz, hazır. Müəllimlər və zabitlər istəyirsiniz, o da hazır. Para, iaşə, əlbisə, fişəng zavodları, daha sənə nə lazım isə həpsi hazır. O halda, artıq nə düşünürsünüz? Haydı, yavrularım, haydı, silah başına! Baxsana, ədibi-şəhirin [məşhur ədibin] Əli bəy Hüseynzadə bir qaç həftə əvvəlsi bir məclisdə nə demişdi: *“Ey Azərbaycanlılar, siz bir bahadırsınız ki, inşallah tez bir zamanda bir əlinizə Osmanlı dövlətini alıb, o biri əlinizə Türkünəstanı götürəcəksiniz. Hər ikisini yüksəldib kəndi başınıza tac yapacaqsınız.”* Şimdi vəzifəni anlayırmısan, oğlum?

Haydı, silah başına! Üç aya qədər səndən yüz min əsgər istərəm və görəcəyəm. Haydın, övladlarım, düşməni dörd gözlə fürsət bəkləyir, bir şey yapmamayacaqlar deyə düşünür. Sənin istiqlalyyətinə qəbul etmək istəmir, sənin paytaxtına göz dikir. Varsınlar qəbul etməsinlər, sən işində ol, silahına sarıl! Yüz min qəhrəman omuz-omuza [çiyin-çiyinə] versin, ötəsi qolaydır. Tanrı uludur.

Varsın, düşünsünlər. İstədikləri kimi düşünsünlər. Yalnız söyləməsinlər. Söylərlər isə tariximizi vərəqlərəm və bir çox göz çıxaracaq barmaqlar bularam. Ta əski zamanlardan başlarım... Miladi-İsadan [İsanın doğumundan] 530 sənə əvvəl sənin vətənin olan Qafqaziyada böyük müharibə və qələbədən sonra kainatın ən böyük qan töküçülərindən məşhur Keyxosrovun

başını kəndi əliylə kəsib, qanla dolu bir qabın içərisinə atıb, “Ömrün olalı qan içməkdən doymadın, şimdi doy” deyən böyük türk qadın qaanlarından [xaqanlarından] Tomris qaanı göstərərəm. Miladdan 310 sənə müqəddəm [əvvəl] məşhur səddi-Çini aşıb Çinin yarısını yedi-istilasına keçirən [ələ keçirən, istila edən] türk Tumas qaanı göstərərəm. Beşinci əsr ortalarında Fransanın içərilərinə, Ren nəhrinə qədər irəliləmiş Balamir və Atilla kimi dünyaca məşhur qaanları göstərərəm.

Qara dənizdən Bəhri-mühiti-kəbirə [Sakit okeana] qədər mümtədd [uzanan] bir imperatorluq təşkil edən Çingiz qaanımızı göstərərəm.

Dünyayı lərzədar edən [lərzəyə salan] Teymur qaanımızı göstərərəm.

Vyana suruna [qala divarlarına] bayrağını rəxz edən [sancan] Süleyman sultanımızı göstərərəm. Soraram onlardan: Nə üçün dünyaya sahib olan türklər, şimdi genə öz mülklərinə malik olmasınlar? Nə üçün şansız, şərəfsiz, tarixsiz, mazişiz [keçmiş olmayan] millətlərin istiqlalıyyətə haqları olsun da, dünyaya ağalığ etmiş nəcib, şanlı, şərəfli, mazili, istiqlalı türk millətinin istiqlalı haqqı olmasın? Başqalarını idarə etməyi, həm də insancasına idarə etməyi bilən türk milləti kimi bir millət dünyada bulunmadığı halda, nə üçün kəndi-kəndini idarə etməkdən mən [qadağan] edirsiniz?

Bax, 14-cü əsr ibtidalarında [əvvəllərində] Rusiyada hökmran olan adil qaanlarımızdan Özbək xanın əmrini dinlə:

“Böyük və bülənd [uca] olqan Allah-taalanın mərhəməti, iradə və qutlu əmri bilən [ilə] mən Özbək, özümün təsərrüfumdə [idarəm altında] olqan cümlə böyük, həm orta, həm kiçik knyazlarqa, cümlə vəzirlər, əmirlər və dəftərçi və basqaq və bazuçu və elçilərgə və hər bir hökm yürğən tərəflərin xalqlarınqa fərman edəmən: Nəsari [xristian] və qeyrilərinin cümlə ruhaniləri, popları [papaları], rahibləri, kənisələr [kilsələr] və ibadət uranları və işbu kənisədə ibadət uranlarına təxis edilğən mülklər, vəqflər cümləsi xərəcədən və miri [dövlət] işlərinin cümləsindən müafdir [azaddır]. Bularqa heç birəv [heç kim] qol tikizəcə [ə] vuracaq olmasın! Çünki bular Allah üçün hazırlanqanlar. Bular bizgə və biznin ailəmizgə dua qılsınlar. Əgər birəv [kimsə] bularqa təərrüz [hücum] edib bulardan bir nərsə alacaq bolsa, andan üç misli tolatular [alınar]. Əgər birəv bularnı əza [bunlara əziyyət] edəcəc olsa, Allahın qəhri ana bolsun [ona olsun]!”

Yazıldı qoyan [qoyun] yılında, güz fəslindən birinci ayın dördünçü günündə.”

Bu fərmanı bizi türklüyümüz və islamlığımız üçün məhv etmək fikrində olanların gözüne soxar və söylərəm ki, dünyada yaşamaq haqqı, istiqlalıyyət haqqı bizdədir. Çünki insaf bizdə, alimcənablıq bizdə, mərhəmət bizdə, cəsərət bizdədir. Öylə isə nə üçün biz məhv olalım da, siz qalasınız? İştə, təkrar edirəm, övladlarım, Türk Ordusu bizim üçün cənnət qapılarını açmışdır. Oraya

vasil olmaq üçün dəstə-dəstə toplanın. Yüz min, iki yüz min toplanın. Evinizi, köyünüzü, şəhərinizi, paytaxtınızı, Azərbaycanınızı, türk ellərinizi, islam məmləkətlərinizi mühafizət üçün kökslərinizi sipər edin. O vaxt bizim istiqlalıyyətimizi tanımayan, tanımasın. Haydı, oğullarım, haydı, silah başına.

N. Y.

1 oktyabr sənə 1918.

TARİXİ GÜN

8 zilhiccətülhəram – 15 eylül [15 sentyabr] bütün türk və islam aləminin ən səadətli, ən şövkətli günlərindən ədd [hesab] olunacağı şübhəsizdir.

Həman gün türk və islam tarixində zərrin [qızıl] bir səhifə işğal edəcəkdir [tutacaqdır].

Həmin gün Bakı süqut etdi.

Bakının süqutu yalnız bir Azərbaycan deyil, bəlkə bütün türk və islam aləmi üçün siyasi və mənəvi nöqteyi-nəzərlərdən ali mövqe açır. Həmçinin əks surətdə [Bakı xilas edilməsə], kürreyi-zəmində [Yer kürəsində] yaşayan bütün türk və islam övladlarına onun matəm-əngiz [yasa boğan] təsiri olacaqdı. Çünki siyasət meydanına sürülən mətə – ziqiymət [ziqiyətli] idi, həman mətə – türk millətinin namus və şərəfi idi.

Türklük və islamlığın ən mühib [təhlükəli] yağlılarından müstəbid Rusiya dövlətinin xarabazarlığından yaşıl ağac

kimi övci-səmaya [göyün zirvəsinə] qalxan yeni, biri-birinə sarılmış türk milləti dörd bir tərəfdən əsən yellər, fırtınalar qarşısında öz cavan qəddü qamətini əyəcəkmə və ya bu rüzgari-xəsimanədən [düşməncə əsən fırtınadan] sağ və salim çıxacaqdır? İştə, hamının diqqətini cəlb edən məsələ şu idi. Şunu həm dost, həm də düşmən millət [millətlər] diqqətlə dinləyib bəkləyirdi. Kəndi-kəndilərinə buraxılmış türk övladı istedadmi və ya zə'fiyətmə [zəiflik, acizlikmi] göstərəcəkdirlər? Dostlar şunu böyük bir iztirab içində, düşmənlər isə məxfi saxlanıla bilməyən təhqirənə bir xüsumət [düşmənçilik] və ədavətlə bəkləyirlərdi.

Türklük və islamlıq əleyhinə bəslənən ədavət və bədxahlıq o dərəcədə idi ki, düşmənlər hətta kəndi mənafe-lərindən belə vaz keçib, Türk Ordusuna məğlubiyyət dilərlərdi. Halbuki öylə olduqda, bütün Qafqaz qan içində çapalayıb, bütün Qafqaz millətlərinin rahatca güzəranı pamal olub [tapdalanıb] gedərdi.

Lakin biminnetil-Kərim, düşmənlər öz məramlarına yetmədilər, məyus oldular. Türkün qəhrəman oğlanları öz istedadlarını, öz rəşadətlərini, özlərinin yaşamaq üçün ölməyə hazır olmalarını bütün aləmin gözünə çırpdılar. Bununla belə yüz illərcə başqalarının təhti-əsarətində [əsarəti altında] əzilən milyonlarca dindaş və milləttaşlarımız ən böyük ümidlər bəxş etdilər.

Şimdi növbət onlarındır.

C. Dağıstani

YENİ HƏYAT

Yeni həyat təşəkkülü... əfkarınızı büsbütün zəbt etməmişmi? Əvət, hər qafaları dolduran yeni həyat, ən doğrusu istiqbal düşüncələri bizi fəaliyyətə məcbur edir, bütün hökumət müəssisəsini işlədir.

İstiqbal... İştə bir məal [məfhum] ki, xəyala gəldikcə bir müdhiş uyqu kimi mütəfəkkirləri lərzədar və bəzən uzaqlarda göründükcə dan ulduzu kimi intizarında olanlara ümidlər bəxş edər. Yəni o qəhrli, qanlı, yas və matəmfəza [matəmi artıran] şey ki, hər xalqımızı xainlər içində buraxmış, ölümlərə sövq etmiş, hətta bir zaman məhvənə əjdər kimi durmuş bir ifritə!

İstiqbal; bu günü bizlərə pək dadlı, pək həyəcanlı göstərən bir füsunkar! Qafqaziya; müsəlman-türk həpsini kəndinə mail edən bir dilfirib [kənül oxşayan]...

Əlyövüm [bu gün] bir ifritə ilə bir dilbəri görən türk milləti əcaba nə düşüncə və nə yapacaqdır?

Atidə [gələcəkdə] məmur [abad] bir idarəyə təsahüb [sahib olmaq] üçün hazırda bir əsasa malik olmaq, mazidə [keçmişdə] bu əsas üçün buraxılmış bir zəmin lazım gəlir. Arxamızda buraxdığımız Moskof və Peterburq inqilabı, Qafqaziyaya əks-əndaz olmuş [Qafqazda əks-səda doğurmuş] Rusiya ixtilali-kəbiri türk millətini nə qədər müstəfiz etdi [türk millətinə nə qədər feyz verdi], ona nələr öyrətdi? Xalqımız şu tarixi günlərə nisbətən kəndi ruhuna mütə-

biq [uyğun] nə kimi bir mövqe tutmalı idi? Nə yapdı?

Bunlar kimi hər [sual] təhlilə möhtac olduğundan, biz də beqədri-imkan [imkan daxilində] irəlidə bu xüsusda bəyani-fikir edəcəyiz [fikrimizi söyləyəcəyik]. Şimdilik bunu ərz etmək istəriz, türk xalqı xislətində bir qədər idealizm (məfkurəpərvər), bir az xülyapərəstlik, istiqbala bir az bir anı-təbah [puç bir an kimi] baxmaq adəti var isə də, bizə məktəbi-həyat [həyat məktəbi] ədd [hesab] olunan Rusiya ixtilali-kəbirindən müstəfid olmaq [faydalanmaq] üçün artıq həqiqiyyun [realist] olmalıyız ki, zamanla acı həqiqətlər bizi dağdar etməsin [ürəyimizi dağlamasın].

Rusiya ixtilalı kimi əzəmətli və tarixi bir vəqəə millətimizi bugünkü gün üçün təhi-dəst [əliboş], yorğun və tamami-həyatını bircə ümid ilə keçirən bir fərdə mübəddəl etdi [çevirdi]. Nə məsləkdə olur olsun, Qafqaziya türklərinin bir duzağa [tələyə] düşdüyünü, gərək bolşevizm, gərək menşevizm bizlərin ifnasına [yox olmasına] çalışmaqlıq, “böyük rusluq”, “böyük ermənilik” məfkurəsinin siyasi şuarlar ilə məstur olduğunu [üstünün örtüldüyünü] görən kişilərimiz millətə məlcə [pənah yeri] aramağa başladı.

Bugünkü zəfər və qələbələr türklük aləmində doğmuş bir əməl [arzu] və idealın meydana gətirdiyi bir məhsuldur və bu da müstəqil və nimmüstəqil [yarımmüstəqil] türk və islam ölkələrinin ittifaq və ittihadı olsun fikridir.

Bütün türklük aləmini həmbir-

bədən [vahid bir bədən kimi] təsəvvür edərik isə bunun sağlam və mübarizəyə-həyata qadir olması üçün hər bir üzvü sağlam olmaqla, meydanı-həyata atılmış gənc Azərbaycan Cümhuriyyəti, idarəsini gözəl, əsasını müstəhkəm [möhkəmləndirilmiş] və zəmini[ni] sarsılmaz bir hala gətirməlidir. İştə istiqbalını əmin və dövri-həyatını hər bir afətdən [fəlakətdən] məhfuz etmək üçün hökumət millətin ruhuna mütabiq [uyğun], idarə əfkari-amməyə [ictimai rəyə] müvafiq olmaqla canlı qüvvələrimizin həpsini mərkəzə toplamaq lazımdır.

Binaileyh [buna görə], başqaların siyasi təzyiqindən qurtarmış millətimizdə asari-intibah [intibah əsərləri] görmək üçün arxada buraxmış olduğumuz qüsuratın [qüsurların] təkrarına imkan verməməklə xalq ruhunda, əfkarında bir təbəddülət oyadaraq kəndi idarəsini millətin kəndisinə sevdirməli ki, ümum millət yeni həyata başladığını görmüş olsun.

Bu gün bizdən fəqət bunu tələb edir.

H. Hamid

TƏBRİK TELEQRAMLARI

Bakının süqutu münasibətilə Azərbaycan Hökumət Rəisi Fətəli xan cənabları naminə İstanbuldan atıdək [aşağıdakı] teleqram gəlmişdir:

Paytaxtımızın istirdadından [geri

alınmasından] dolayı təhti-idareyi-alilərində [ali idarənizdə] bulunan Hökumətimizi səmimi təbrik ilə Bakının yeni türk ellərini istixlas [xilas] üçün sarsılmaz bir qəl'eyi-mətin olması ümidiylə bütün arxadaşlarımla öpüşürüz.

Azərbaycan Heyəti-Mürəxxəsəsi

[Səlahiyyətli Heyəti] naminə:

Rəsulzadə Məhəmməd Əmin

BAKI XƏBƏRLƏRİ

– Oktyabrın birində saat 10-da Tiflisdən general Maqalov ilə bərabər gürcü heyəti gəlmişdir. Eşitdiyimizə görə, bu heyət vətənlərinə gedən gürcülərə mümaniətdə bulunacaqdır [mənə olacaqdır].

– Bakıya alman heyəti-vükəlası [nümayəndə heyəti] dəxi gəlmişdir.

– Neçə gündür ki, Bakı ilə Gəncə arasında sərnəşin qatarı işləməkdədir. Hər gün səhər saat 10-da bir neçə vaqondan ibarət 21-ci sərnəşin qatarı Bakı mövqifindən [stansiyasından] Gəncəyə yola düşür. Əllərində səyahət və rəqələri olanları vaqonlara buraxırlar.

– Bu axır zamanda nəqliyyat məsələsi Bakı əhalisini artıq maraqlandırır. Bu məsələnin yaxın vaxtda həll olunmasına ümid çoxdur. İndiki zaman Bakıda paraxod hazırdır. Astraxandan dəxi paraxodlar və şxunlar gözlənilir. Bakıdan aparılmış paraxodlar isə axırda yenə buraya qayıtmağa məcbur olacaqlar.

– Hələlik isiklərdən yük buraxılmayı. Buna artıq lüzumiyət olarsa, Sənəət və Ticarət Vəzarətindən [Sənəyə və Ticarət Nazirliyindən] icazə verilər. Yük buraxmaq məsələsinin də bu yaxın zamanda həll olunması gözlənilir. Eşitdiyimizə görə, bu günlərdə yük buraxmaq qanunu əhaliyə elan ediləcəkdir.

– Bakının bazarında ərzaq gündəngünə artmaqdadır. Dükənlər qabağında duran “quyruq” azalır. Mal əti 4 manata, qoyun və dana əti 5 manata, çörək isə 4 manata satılmaqdadır. Gələcək daha da ucuz olacağına ümid çoxdur. Girvənkəsi 3 manat 50 qəpiyə satılan kartof və üzüm bazarda çoxdur. Kələm girvənkəsi 3 manat yarımdır. Bamadur və badımcan 3 manat yarımdan 5 manatadəkdir. Buğdanın putu 140-160 manata satılmaqda, Kubinka və Şamaxı yolunda olan dəyirmanlar üyüdülmənin buğdanın putuna üç girvənkə buğda alırlar. Yağın girvənkəsi tənzül edir: üç gün əqdəm [qabaq] girvənkəsi 30 manata satılır[dı]. Spicəkanın qiyməti 40 qəpikdən 80 qəpiyə qalxmışdır. Balıq kürüsünün girvənkəsi 3 manatadır.

BƏLƏDİYYƏ İDARƏSİNİN NƏZƏR-DİQQƏTİNƏ

Qəhrəman Türk Ordusu şəhərimizə daxil olduqdan sonra şəhərimizin həyatı-ictimaisi əski halını kəsb etməyə

başladı. Lakin bəzi cəhətlər vardır ki, Bələdiyyə İdarəsinin nəzərini oraya cəlb edirik. Şəhərimizin bəzi hissələri var ki, oranın küçələri fəvqəladə nətəmiz və üfunətlidir. Hətta şəhərin mərkəzi soqaqlarında da bəzi xanə sahibləri və yaxud oda kirayəçiləri qeyb etdiklərindən naşi soyaq və həyətləri öylə üfunət nəşr edirlər ki, qarşısından keçmək namümkündür. O cümlədən şəhərin müsəlman hissələrinin soyaqları artıq nətəmizdir. Bu cümləyi gərək İdareyi-Bələdiyyə və gərək İdareyi-Zəbtıyyə [şəhərdə asayışı təmin edən idarə] ciddən nəzəri-etibara alıb da hələlikdə Bələdiyyə tərəfindən bütün soyaqlar təmizlənmək mümkün olmazsa, laəqəl [heç olmazsa] ev sahibləri və ev komitələri məcbur edilsinlər ki, həyətlər, soyaqlar təmizlənilib hər yerdə hişzühə [yə] [gigiyənaya] müvafiq olsun.

Bərəkət versin ki, İslam Ordusu qədəmi-mübarəklərini şəhərimizə basarbasmaz həyat get-gedə ucuzlaşmaqdadır. Bir gün irəli mühasirə edilmiş Bakıda çörək 20 manata bulunduğunda halda, 4 manata satılır. Buraşı pək eyi və Bakı əhalisi üçün səadətli bir haldır. Lakin şəhərin bazarlarında gözə çarpan bir vəqiə var ki, Bələdiyyə İdarəsinin nəzərini oraya cəlb edirik. Hökumət tərəfindən fiatları müəyyən edilmiş əşyadan qeyri, fiatları dükəncilərin keyfəmayəşalarına [keflərinə] qalmış ləvazimat gün-gündən bahalaşmaqdadır. İstehkarlar [inhisarçılar], dükəncilər öylə bir hirs [acgözlük] ilə bu şeylərin fiatlarını artırirlər ki, onun

mafövqünü [yuxarisını] demək mühaldir [qeyri-mümkündür].

İpişkə, sabun, əncir, üzüm, qarpız, yağ, pənim, süd, yumurta, qatıq, saman, arpa və bu kimi ərzağın qiymətini öylə artırır ki, əhali çörək və ətdə gördükləri ucuzluğu bu şeylərin bahalaşmasıyla unudurlar.

Şükürlər olsun, bütün kəndlərin, qəsəbələrin yolları açıq, ətraf və əknafdan [kənar yerlərdən] gələn araba və sair əşyayi-nəqliyyə tamamilə bilaxofü mümaniət [qorxusuz və maneəsiz] şəhərə gəldikləri halda, bu şeylərin qiyməti bir dərəcədə durur. Böylə bir qeyri-təbii əhvalın ən baş səbəbi dükançılardır ki, onların hirs və tamahlarına qarşı gərək bir ciddi tədbir ittixaz edilsin [tədbir görülsün]. Yəqinimdir ki, bir neçə nəfər dükançılar şədid [şiddətli] cəzalara giriftar edilərsə, bu namülayimlik də rəf edilər [bu qüsurlar da aradan qaldırılır].

Bə'd [sonra], şəhərin həyati-ümmiyyəsi onun ticarət və sənayesi ilə rabitəlidir. Hərgah şəhərin ticarət və sənayesi adi qayda üzrə bərqərar olmazsa, o zaman həyati-ümmiyyə də adi hala gəlməz. Şəhərdə xüsusən bir çox mərkəzi soqaqlarda mağazalar, ticarətxanalar tabəhal [indiyə kimi] qapanmış qalır. Tərqovı, Romanovski soqaqlar ticarət mənəbəyidirlər. Buralarda mağazalar tamamən qapalıdır. Bir çoxlarının sahibləri şəhərdə yaşayıb, hər gün öz mağazalarının qarşılarında durub da lakin mağazalarını açıb ticarətə girişməyirlər. Bu iş bir cəhətcə lo-

kaut (tətili-ümumi) rəngini almış kimi görünür. Sabiqdə müəyyən erməni daşnak və bolşeviklər əsrində bəzi sahibləri qətl edilmiş və dükanları talan müsəlmanlar da var idi ki, bazarda dükanları qapalı qalmış idi. Ancaq daşnak ermənilər dərhal gəlib dükanların qıfıllarını sındıraraq dükanlara sahib oldular. Və bu minval üzrə tətilləri təhti-məsuliyyəyə [məsuliyyət altına] alırdılar. Bu misalı göstərməklə mən daşnak və bolşevik üsulu tərəfdarı olduğumu demək istəmirəm. Bu namülayimliyi rəf etmək üçün Bələdiyyə İdarəsinə təklif edərdim qərardadi-məcburi ilə bütün mağaza, dükan və sair ticarətxana sahiblərini işə salsınlar. Bir həftə ərzində öz mağaza və dükanlarını təmir edib də ticarətlərinə şüru etsinlər [başlasınlar]. Əks surətdə sahiblərini təhti-məsuliyyəyə alsınlar.

Məhəmməd Sadiq

TEATRO VƏ MUSİQİ

Neçə aylardan bəri qapanmış müsəlman teatrosu qəhrəman Türk Ordusunun vürudu [gəlişi] sayəsində şimdiki yenə yavaş-yavaş açılmağa qədəm qoymuşdur.

Sabah, cümə günü “Mikado” (Malakan bağının yanında) teatrosunda Hacıbəyov Bəradərləri truppası tərəfindən məşhur operetta “Arşın mal alan”, şənbə günü “O olmasın bu ol-

sun” və bazar günü isə yenə “Arşın mal alan” mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. İştirak edənlər Üzeyir bəyin əski artist və artiskalarıdır. Böyük şərqi və Avropa simfonik musiqi dəstəsi Müslüm bəyin təhti-idarəsində [idarəsi altında] olacaqdır.

Biletlər “Mikado” teatronun kassasında satılmaqdadır.

İxtar [xəbərdarlıq]: Birinci cərgə sandalyalıları əziz qonaqlarımız olan türk zabitanına və hökumət məmurlarına həsr edildiyinə görə, həman cərgə biletləri satılmayacaqdır.

BAKİ MƏSƏLƏSİNƏ DAİR MÜLAQAT [MÜSAHİBƏ]

Bakı alınmamışdan əqdəm [əvvəl] bizim bədxahlarımız tərəfindən Bakı[nı] Azərbaycandan ayırmaq üçün cürbəcür vəsilələr, dürlü-dürlü hilələr aranır.

Bu xüsusda Tiflis “məhafili” [dairələri] ən ciddi iqdamatda [təşəbbüslərdə] bulunurdu. Həmin “məhafildən” Bakı Azərbaycanın olmayıb, “sərbəst” şəhər (volnı qorod) olsun şüarı dəxi çıxmış idi. Həmin şüar[a] Tiflis saxta sosialist vərəqələri və erməni qəzetələri rövnaq verib, Avropa siyasi məhafilinə diqqətlərini Bakı məsələsinə cəlb etmək iddiasında bulunurlardı.

Həmin məsələ xüsusunda İstanbulda nəşr edilən “Tərcümani-həqiqət” qəzetəsi, mühərrirlərindən birini

İstanbulda Azərbaycan Heyəti-Mürəxəssəsi rəisi Məhəmməd Əmin Rəsulzadə əfəndilərinin nəzdinə göndərüb, bəyanat istəmişdir.

Bakı alınmış isə də, Məhəmməd Əmin cənablarının bəyanatının əhəmiyyəti itməmiş. Buna görə onun bəyanatını burada dərc edirik.

Məhəmməd Əmin bəy demişdir:

Bolşeviklərlə Azərbaycanlılar arasında axıdılan qan yalnız Azərbaycan məqsədinin hüsulunu [əldə edilməsini] təmin etmək şərti ilə dayandırıla bilər. Bunu biz səmimi-qəlblə arzu edərik, çünki məqsədimiz qan axıtmaq deyil, Bakıya malik olmaqdır. Çünki əfəndim, Bakı Azərbaycanın, Azərbaycan da Bakınıdır. Bakını Azərbaycandan ayırmaq istəyən kim olarsa, Azərbaycanın həyatına qəsd etmişdir. Bakısız Azərbaycan təsəvvür olunammaz. Bakı tarixən də, halən də [indi də] bir türk şəhəri və müsəlman bəldəsidir. İstiqbalda [gələcəkdə] öylə olaraq Azərbaycanın paytaxtı[nı] təşkil edəcəkdir. Azərbaycan ismi belə ehtimal ki, Bakının petrol ocaqlarından əvvəl dünyanın uzaq guşələrindən kəndisinə zairlər [zəvvarlar] cəlb edən, daim yanar təbii atəşlərindən alınmışdır. Azərbaycan bugünkü milli və mənavi işiğini dəxi Bakıdan alır. Burası Qafqaziya islamlarının mərkəzi-irfanıdır. Azərbaycanın qabiliyyəti-həyatıyyəsini təmin edən varidati-mühümmə buradan hasil olur. Burası məmləkətimizin yeganə limanıdır. Bakı Azərbaycanın qapısıdır. Bütün aləmin iştaha-

sını cəlb edən petroлу olmadığı zamanlar belə, Bakı Şimali Azərbaycan-dan ötrü əhəmiyyəti-ticariyyəyə malik mühüm bir nöqtə təşkil edirdi. İndi dəxi o əhəmiyyəti haizdir [İndi də o əhəmiyyətə malikdir]. Bunların həpsinə bərabər, Bakı, əksəriyyəti-nüfus [əhəlisinin əksəriyyəti] etibarilə müsəlmandır. Bakıda mövcud bulunan ərazinin, əmlak, əqar [gəlir gətirən mülk] və müsəqqəfatın [vəqf edilmiş ərazi və binaların] qismi-küllisi [böyük bir qismi] müsəlmanlardır.

Ətrafında bulunan köylər tamamilə müsəlman köyləridir, Azəri türkləridir. Xülasə, Türkiyə üçün İstanbul, Almaniyaya üçün Berlin, Rusiya üçün Moskva nə isə, Azərbaycan üçün də Bakı ondan artıq olmasa da, odur. Bu o qədər aydın bir məsələdir ki, bunu məsələ olaraq ortaya qoymaq həqiqətən də mövcubi-heyrətdir [hey-rət doğurur]. Bakı bolşeviklərinin, rus imperialistlərinin Qafqaziyadakı yardağçılarının [əlaltılarının] bu fikirdə olduqlarını, Azərbaycanlıların haqlarını inkar üçün bu şəkli iltizam etdiklərini [seçdiklərini] bilirdik. Əksəriyyəti kimlərdən ibarət olduğu məlum bulunan Bakı bolşeviklərinin ingilislər tərəfindən dəxi müzahirət [kömək] görərək bu yolda təhrikatda [təhriklərdə] bulundurlarını duymuşduq. Fəqət Almaniya dövləti-fəximəsinin [əzəmətli Almaniya dövlətinin] bu fikrə zəhir [köməkçi] və məhmi [himayəçi] olacağını qətiyyəən kəsdirəmməzdik [ağlımıza gətirə bilməzdik]. Tiflis qəzetəsindən nəql etmiş oldu-

ğunuz xəbərdə mütləqə bir yanlışlıq olacaqdır. Şübhəsiz ki, Bakı petrol-larının aləmşümüml bir əhəmiyyəti vardır, əlbəttə ki, bu petrol məsələsi rusları da, Qafqaziyadakı məktəbləri də, Türkiyə ilə müttəfiqlərini də əla-qədar edir.

Madam ki, Bakı ilə əlaqə petrola bağlı bir əlaqədir, demək ki, iqtisadi və ticari məsələ qarşısında bulunuruz. Bəhri-Xəzər kənarında bulunan Azərbaycan, petroлу su yerində işlədəcək deyildir. Petrol Azərbaycanın ən böyük ixracatını təşkil edir. Şübhəsizdir ki, Azərbaycan əcnəbi sərmayəsindən istifadə edəcəkdir və bu sərmayənin Bakı ərsəsində [ərazisində] tətbiqini dəxi hər dürlü vasitələrlə təshil [asanlaşdırmağa] və təminə çalışacaqdır. Petrolun əhəmiyyəti-beynəlmiləliyyəsindən [beynəlmiləl əhəmiyyətindən] istifadə üçün Azərbaycan Hökuməti ilə anlaşmaq və bağlaşmaq mümkün ikən, qafayı bədənədən ayıracaq qədər qanlı tədabirə [tədbirlərə] əcəba nədən ehtiyac görülsün? İştə, bunun üçün bu eti-qaddayam ki, Tiflis qəzetələri ilə nəşr olunan şayiə qərinə-həqiqət [həqiqətə yaxın] olmasa gərək. Çünki düşünürəm, sərbəst bir şəhər elan etmək surətilə təmini təsəvvür olunan fəvaidimüştərəkə [ortaq mənfəətlər] Azərbaycan hakimiyyəti təhtində [altında] dəxi təmin edildikdən sonra, Almaniya diplomasisi əcəba nə üçün Azərbaycan[ın] həyatı-milliyə və mənafeyi-həyatlarına səbəbsiz bir surətdə qəsd etsin?!

**OSMANLI VƏ ERMƏNİSTAN
MÜNASİBATINA
[MÜNASİBƏTLƏRİNƏ]
DAİR**

Bakıdan Aleksandropola gedən Türkiyə Şərq Cəbhəsi komandanı Xəlil paşa Tiflisdə dayanıb eylülün (sentyabrın) 20-də Ermənistan Cümhuriyyətinin siyasi nümayəndəsi Camalyan ilə görüşmüşdür.

İki saat davam edən söhbət əsnasında Türkiyə ilə Ermənistan əlaqəsinin intizama düşməsi məsələləri danışılmışdır. Bunlardan ən mühümünü qaçqınların qaytarılması, dəmiryollarının intizama düşməsi və Batum şərtnaməsi mövcibincə Ermənistana verilmiş yerlərin boşaldılması məsələləri olmuşdur.

Xəlil paşanın dediyinə görə, qaçqınların qaytarılması üçün İstanbula teleqraf çəkib, erməni qaçqınlarının ona mütəəlliq [bağlı] məhəllərə göndərilməsini xahiş etmişdir.

Dəmiryollarını intizama salmaq üçün Xəlil paşanın təşəbbüsü ilə beynəlmilləl bir heyət düzəlmişdir. Bu heyət dəmiryolu məsələsi ilə mərbut [əlaqədar] olan qeyri-siyasi məsələlər həllinədək işə şüru etməyəcəkdir [başlamayacaqdır].

Türkiyə tərəfindən işğal olunan erməni məhəllərinin boşaldılması məsələsinə gəldikdə, Xəlil paşa demişdir ki, bu barədə lazımi tədbirlər görülüb, bu yaxında bu məsələnin həllinə ümid çoxdur.

**TÜRKİYƏDƏKİ
ERMƏNİ QƏZETƏLƏRİ
NƏ SÖYLƏYİRLƏR?**

“Hayrenik” qəzetəsi məhəlli-axərə [başqa yerlərə] nəql edilmiş olan ermənilərin yenə kəndi məmləkətlərinə övdət etdirilməsi [qaytarılması] haqqında hökumətə verilən qərarın bilümmum erməni vətəndaşlarımızı fövqəladə məmnun və məsur [şad] etdiyindən və onların səltənəti-Osmaniyyəyə qarşı [hissi-]sədaqətəkarənə və minnətdaranələrini bir qat daha təqviyyəyə [qüvvətləndirməyə] vəsilə təşkil edəcəyindən bəhslə, bərvəchizir [aşağıdakı kimi] bəyani-mütaliə edir [fikir bildirir]:

“Əvvəl axir yazdığımız vəchə [səbəblər] üzərinə Türkiyənin İttifaqi-Mürəbbeni [Dördlü İttifaqı] təşkil edən zümreyi-düvəliyyə miyanında [dövlətlər zümresi arasında] nə dərəcə qüvvətli bir amil olduğu və ittixaz etdiyi məsləki-hərəketin səfəhati-hərbiyyə üzərinə qeyri-müntəzər təbədüllər vüqua gətirməkdə bulunduğu [seçdiyi hərəkət tərzinin müharibənin gedişatında gözlənilməz dəyişikliklər meydana gətirdiyi] müşahidə edilməkdədir. Hökuməti-Osmaniyyənin Qafqaziya Erməni Cümhuriyyəti ilə münasəbatındakı təzi-səmiyyə, kəndi xeyirxahlığını bir ayinədə olduğu kimi təcəlli etdirmiş və Türkiyənin xeyirxahlığından şübhə edənlərin cəhalətini nəzərlərdə isbat etmişdir. Yeni təşəkkül edən Erməni Hökuməti ilə yalnız irq, lisan və məzhəb etibarilə mərbut [əlaqəli], fəqət təbəiyyə

[təbəəlik] və siyasət və sancaq etibarilə xalis-müxlis Osmanlı olan və hərəkəti-hərbiyyə dolayısıyla başqa məhəllərə nəql edilmiş bulunan ermənilərə qarşı ibraz olunan [göstərilən] bu ulüvvi-cə-nab [alicənablıq] Türkiyənin həyatı-əh-raranəyə [azad həyata] pək ziyadə müs-təid [qabiliyyətli] bulunduğuunun bir zə-mani-cədidini [yeni bir zəmanətini] təş-kil etmişdir. Qafqaziya Erməni Cümhu-riyyətinin şəhərimizdə bulunan Hey-əti-Mürəxxəsəsi əzası [Səlahiyyətli Hey-ətinin üzvü] aqılanə, səmimanə Türkiyə-yə qarşı qayət mühibbanə [dostcasına] bir politika təqib və bu politikanı kəndi hökuməti-cədidələrinin [yeni hökumət-lərinin] intizamına və Qafqaziya erməni ünsürünün tərəqqisinə yeganə kafil [zamin] ədd etdiklərindən [saydıqların-dan] məhafili-hökumət [hökumət çevrə-ləri] üzərin[d]ə getdikcə fəvqəladə bir hissi-təsir hasil etmişlərdir.”

HİNDİSTANDA MUXTARİYYƏT HƏRƏKƏTLƏRİ

Hindistan muxtariyyəti lehindəki hərəkəti-əfkarı [fikir hərəkətini] təskin üçün Hindistan naziri Lord Monteqyo tərəfindən ittixaz edilən [görülən] təd-birlərə rəğmən, [hərəkət] gündən-günə tövsi [genişlənməkdə] və şiddətli bir mahiyyət iktisab etməkdədir [qa-zanmaqdadır]. Nümayişçilərin bir icti-masında [yığıncığında] bu hərəkət rü-ə-sasından [başçılarından] Tilak, hökumə-

tin “hindlilərin mətalibini [istəklərini] təvəccöhlə [rəğbət göstərərək] tədqiq edəcəyi” haqqındakı sözlərinə, hind muxtariyyəti tərəfdarlarının “hökumə-tin mətalibini təvəccöhlə tədqiq ed-əcəkləri” surətində bir cavab vermək lazım gəldiyini söyləmişdir.

Hind muxtariyyətinin böyük propa-qandaçılarından Anni Bezant, hökumə-tin muxtariyyət hərəkəti mürəxxəsə-lərinə [nümayəndələrinə] pasport ver-məkdən istinkaf [imtina] etməsinin səbəbi-yeganəsi [yeganə səbəbi], ingilis bürokrasi tərəfindən Hindistanda iqə [icra] edilən cinayətləri Amerikanın və digər cahən millətlərinin nəzərindən saxlamaq arzusundan münbəis bulun-duğunu [irəli gəldiyini] söyləmişdir. An-ni Bezantın keçən sənə tövqif [həbs] edilmiş olduğu həziranın [iyunun] on səkkizinci günü bütün Hindistanda bir “yövmi-muxtariyyət” [muxtariyyət gü-nü] olaraq təs’id [qeyd] edilməkdədir. Bu münasibətlə Mədrəsdə vüqu bulan mərasimə hind xadimlərindən Somari-naniya rəyasət etmişdir. Mərqumun [adı çəkilən şəxsin] Vilsona göndərdiyi məktub ingilis Parlamentosunda bir çox istizaha [sorguya] səbəbiyyət vermişdir.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Rumıniya nefti və almanlar

Kil Darülfünunu [Universiteti] mü-dərrislərindən [müəllimlərindən] dok-tor Man, Rumıniya nefti haqqında icra

etdiyi tədqiqat nəticəsini nəşr etmişdir. Müdarris Rumıniyanın ən böyük sərvətini təşkil edən neft mənbələrinin almanlar tərəfindən təmir edilərək kamali-müvəffəqiyyətlə işlədilməyə başladığını təbşir etməkdədir [müjdələməkdədir]. Rumıniyanın Müttəfiqlər tərəfindən istilasına əsnasında neft mənbələrini işlədən Rumıniya komissiyonu ingilislərin təzyiqi ilə neft mənbələrini təxrib etmişdi. Bu təxribat üzərinə ingilislər mənbələrin sənəlcə işlədiləmməyəcək bir vəziyyətə gəldiyinə qane olaraq mütəsəlli olurlardı [təsəlli tapırdılar].

Halbuki Məmaliki-müstəvliyyə ümuri-iqtisadiyyə [Müstəmləkələrin iqtisadi işləri üzrə] Alman Komandanlığı 1916-dan bəri atıl [istifadəsiz] qalan mənbələri təmir etmək və işlətmək üçün 1918-də mütəxəssis alman işçilərindən mütəşəkkil bir xüsusi təşkilat yapaq və rumın üsərasıyla [əsirləriylə] əmələsindən [fəhlələrindən] istixdam edərək [işə götürərək] mənbələri yənidən təmir etməyə müvəffəq olmuşdur. Əlyövm [hal-hazırda] mənbələr hər gün müntəzəmənlə işləyərək ixracatda bulunmaqda və ixracat miqdarı gündən-günə artmaqdadır. Bu surətlə indi mənbələrdən 1915 sənəsində rumınların aldığı miqdarın yüzdə 75-i qədər neft istehsal edilməkdədir.

ELAN

Səbiqdə Gəncədə rus dilində nəşr olunan “Azərbaycan” qəzetəsi şənbə günündən etibarən Bakıda nəşr olunmağa başlayacaqdır.

Ünvan: Bakı, Kolyubakinski küçədə, “Azərbaycan” idarəsi.

Tək nüsxəsi 60 qəpikdir.

Heyəti-təhiriryyə

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Hökumət qərarı

səh. 44. “a) Yerli üçün bir lota ağırlığına qədər...”: “lota” yaxud “lot” təxminən 12,8 qrama bərabər kütlə vahidi.

səh. 45. “a) Vəzn vergisi hər 30 qran...”: “qran” köhnəlmiş kütlə vahidi olub, müxtəlif ölkələrdə bir-birindən fərqli dəyərlərə malik idi. Keçmiş Rusiya İmperiyası ərazisində 1 qran 62,2 milliqrama bərabər idi.

45. 77 nömrəli Hökumət qərarının 10-cu maddəsi qəzetdə buraxılmışdır. Qəzetin rus dilində çap olunan versiyasında eyni qərarın 9 və 10-cu maddələri aşağıdakı şəkildədir:

“9) Posta ilə göndərilmiş şeyin alındığına dair məlumatın verilməsi üçün məxsusi vergi sair şəhərlərə – 1 manatdır və yerli üçün – 50 qəpikdir.

10) Posta ilə göndərilmiş şeyin məlumatı üçün məxsusi vergi sair şəhərlərə – 1 manatdır və yerli üçün – 50 qəpikdir.”

Azərbaycan gənclərinə

səh. 48. “Fateh”: Osmanlı sultanı II Mehmed nəzərdə tutulur.

“Yavuz”: Osmanlı sultanı I Səlim nəzərdə tutulur.

səh. 48-49. “...məşhur Keyxosrovun başını kəndi əliylə kəsib, qanla dolu bir qabın içərisinə atıb, ‘Ömrün olalı qan içməkdən doymadın, şimdiki döy’ deyən böyük türk qadın qaanlarından Tomris qaanı...”: Burada müəllif adları qarışdırmışdır. E. ə. 530-cu ildə Massaget hökmdarı Tomris tərəfindən məğlub edilən və başı kəsilən Əhəmənilər İmperiyasının hökmdarı II Kir olmalıdır.

səh. 49. “Tumas qaan”: güman ki, e. ə. 220-209-cu illərdə Hun hökmdarı olan və

“Tuman”, “Toman” kimi adlarla da tanınan Teoman nəzərdə tutulur.

“Ren nəhri”: qəzetdə səhvən “Ren şəhri” kimi getmişdir.

“Balamir və Atilla”: Hun hökmdarları olan Balamir IV əsrdə, Atilla isə V əsrdə yaşamışdır.

“Süleyman Sultan”: Osmanlı sultanı I Süleyman (Qanuni) nəzərdə tutulur.

səh. 50. “N. Y.”: bu imza Nəsim bəy Yusifbəyliyə məxsusdur.

Tarixi gün

səh. 50. “Dostlar şunu böyük bir iztirab içində, düşmənlər isə məxfi saxlanıla bilməyən təhqirənə bir xüsumət [düşməncilik] və ədavətlə bəkləyirdi.”: qəzetdə “ədavətlə” yerinə səhvən “ədalətlə” getmişdir.

“C. Dağıstani”: “Azərbaycan” qəzetində bu imza Ceyhun Hacıbəyliyə məxsusdur.

Yeni həyat

səh. 51. “...Moskof və Peterburq inqilabı...”: “Moskof inqilabı” deyərəkən müəllif güman ki, Rusiyada 1905-ci il inqilabının kulminasiyasını təşkil edən və Moskva şəhərində meydana gələn Dekabr üsyanını, “Peterburq inqilabı” deyərəkən də 1917-ci il hadisələrini nəzərdə tutur.

“Rus ixtilali-kəbiri”: “Böyük rus inqilabı”, Rusiyada 1917-ci il inqilabı nəzərdə tutulur.

Bakı xəbərləri

səh. 52. “Şxun” (yaxud “şxuna”): ən az iki dorlu, yelkənli gəmi.

Bakı məsələsinə dair mülaqat

səh. 56. “Şübhəsiz ki, Bakı petrollarının aləmşümül bir əhəmiyyəti vardır, əlbəttə

ki, bu petrol məsələsi rusları da, Qafqaziyadakı məktəbləri də, Türkiyə ilə münasibətləri də əlaqədar edir.”: “məktəbləri” yerinə güman ki, başqa bir söz (məsələn “millətləri”) olmalıydı; qəzətdə belə getmişdir.

**Osmanlı və Ermənistan
münasibətinə dair**

səh. 57. “Batum şərtnaməsi”: Batum konfransının yekun şərtləri nəzərdə tutulur.